

מאחר שהעולם כולו נברא "בשביל ישראל"¹⁵³, תלוי מצבן של אומות-העולם במצבם הרוחני של בני-ישראל: בזמן שמצבם הרוחני של בני-ישראל ירוד – גם קיומן של אומות-העולם לוקה בחסר; ואילו לאחר יום-הכיפורים, שבו מתכפרים חטאיהם של בני-ישראל – חוזרות גם אומות-העולם לתקן.

וזהו תפקידם של שבעים הפרים המוקרבים בחג הסוכות, מיד לאחר יום-הכיפורים – לרומם את שבעים האומות מהירידה שחלה בהן בעקבות עוונותיהם של בני-ישראל, ולהעניק להן קיום מחודש ומלא יותר.

(שיחת יום שמחת-תורה תשכ"ט)

אוצר החכמה
116115

לג

וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר... וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לְאֵילָם וְלִכְבָּשִׁים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט
(כט, יז-יח)

"ומנחתם ונסכיהם לפרים – פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים" (רש"י)

יש לתמוה: מדוע כותב רש"י רמז זה דוקא על הפסוק העוסק ב"מנחתם ונסכיהם" של הפרים (ושמספר הפרים כלל אינו מוזכר בו) – ולא על הפסוק שלפניו, העוסק בהקרבת הפרים עצמם ("וביום השני פרים בני בקר שנים-עשר")?

והביאור בזה:

הכרחו של רש"י לפרש שמספרם הכולל של פרי החג הוא "כנגד

¹⁵³. כדברי רש"י בתחילת פרשת בראשית. ובכ"מ.

שבעים אומות שמתמעטים והולכים" – נובע מהתופעה החריגה של מספרם הפוחת והולך מיום ליום, בניגוד לכלל "מעלין בקודש"¹⁵⁴.

יחד עם זאת, התמעטות מספר הפרים כשלעצמה לא היה בה כדי להצריך הסבר מיוחד – שכן ניתן היה לטעון שכל יום עומד בפני-עצמו, ומספר הקרבנות המוקרבים בו נובע מרמזים הקשורים באותו מספר (כפי שמצינו בדברי רש"י במקומות אחרים¹⁵⁵, שמספרי הקרבנות טומנים בחובם רמזים שונים) והנוגעים דוקא לאותו יום, ללא קשר לימים שלפניו ושלאחוריו.

אלא שלשון הכתוב "ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולכבשים במספרם כמשפט" שוללת אפשרות זו:

אילו היו קרבנות כל יום מימי חג הסוכות עומדים בפני-עצמם, ולכל אחד מהם היו רמזים נפרדים – היה הכתוב מפרט גם את המנחות והנסכים של כל יום בנפרד¹⁵⁶; ומאחר שהכתוב אינו עושה כך, אלא מסתפק בציון הכללי שכמות המנחות והנסכים היא "במספרם כמשפט" (כלומר: כפי שפורט ביום הראשון) – מן ההכרח שקרבנות כל ימות החג מהווים רצף אחד, ולא קרבנות שונים ונפרדים לכל יום.

וכיוון שכן – חוזרת ומתעוררת התמיהה: מה פשר מספרם הפוחת והולך של פרי החג, בניגוד לכלל "מעלין בקודש"?

ולכן רק בפסוק זה ("ומנחתם ונסכיהם... כמשפט") משיב רש"י על תמיהה זו – "כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים".

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 198 ואילך)

154. ולכן לא פירש רש"י דבר על פרי היום הראשון ("שלושה-עשר פרים"), מאחר שהתמעטות מספרם של הפרים ניכרת רק ביום השני (וראה גור אריה כאן).

155. לך טו, ט (בסיפור ברית בין הבתרים); נשא ז, יט ואילך (בעניין קרבנות הנשיאים).

156. כפי שמצינו בקרבנות הנשיאים, שהכתוב מונה את קרבנות כל נשיא בנפרד – על-אף הזהות המוחלטת ביניהם – בשל הרמזים השונים שהיו כרוכים בקרבנות כל נשיא (ראה לעיל פרשת נשא ביאור כז).

לד

וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵיהֶם לַפָּרִים (כט, יח)

"פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים, סימן כליה להם; ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן הייסורין" (רש"י)

ההקבלה בין שבעים הפרים לשבעים האומות מופיעה גם בגמרא¹⁵⁷:
 "הני שבעים פרים כנגד מי? כנגד שבעים אומות". ושם מפרש על כך רש"י: "כנגד שבעים אומות – לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם, לפי שנידונין בחג על המים".

עלינו להבין, איפוא: מדוע משנה כאן רש"י וכותב שתפקיד הפרים הוא להגן על אומות-העולם "מן הייסורין"?

ויש לומר:

מדברי רש"י עולה שהכתוב כאן רומז, לכאורה, לשני דברים נפרדים לחלוטין, עד כדי דבר והיפוכו: מצד אחד – מספר הפרים הפוחת והולך מהווה סימן כליה לאומות-העולם, ש"מתמעטים והולכים"; ואילו מצד שני – הקרבתם של הפרים מגינה על האומות¹⁵⁸.

ולכן מפרש רש"י שההגנה על אומות-העולם היא "מן הייסורין", ללמדנו ששני הרמזים אחד הם: מלכתחילה ברא הקב"ה את אומות-העולם כך שיהיו "מתמעטים והולכים", אבל בימי המקדש היו פרי החג מגינים עליהם מפני התמעטות זו – אפילו מפני "התמעטות" של ייסורים גרידא.

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 199 ואילך)

157. סוכה נה, ב.

158. להסבר נוסף בעניין זה – ראה לקוטי שיחות ח"ל ע' 302.

לה

לְפָרִים לְאֵילִם וּלְכִבְשִׁים (כט, יח)

"פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים, סימן כליה להם; ובימי המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין. ולכבשים – כנגד ישראל, שנקראו 'שה פזורה', והם קבועים; ומניינם תשעים ושמונה, לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה" (רש"י)

צריך ביאור: כשמדובר בהגנתם של הפרים על אומות-העולם – מסייג רש"י הגנה זו ל"ימי המקדש" דוקא; ואילו כשמדובר בהגנתם של הכבשים על בני-ישראל – לא זו בלבד שהסתייגות כזו אינה מופיעה, אלא שרש"י מציין שתפקיד הכבשים הוא "לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה", שחלקן אפשרי רק בזמן הגלות!

והביאור בזה:

ידועים דברי חז"ל¹⁵⁹ "תפילות כנגד קרבנות תיקנום". כלומר: כל ההשפעות שהושגו בזמן בית-המקדש באמצעות הקרבת הקרבנות – ניתן להשיגן עתה באמצעות תפילה.

עם זאת, מבואר בתורת החסידות¹⁶⁰ שישנו הבדל בין שני המצבים: ההשפעות שהושגו באמצעות הקרבנות – השתקפו גם בעולם החיצוני; ואילו ההשפעות המושגות עתה באמצעות תפילה – משפיעות רק בנפש האדם פנימה, ולא בעולם הגשמי.

ומכאן ההבדל בין ההגנה על אומות-העולם להגנה על בני-ישראל: ההגנה על אומות-העולם (המהוות חלק מהעולם החיצוני) – יכולה להתבצע רק באמצעות הקרבת הפרים כפשוטה, "בימי המקדש"¹⁶¹; ההגנה

159. ברכות כו, א-ב.

160. לקוטי תורה פרשתנו עו, ב.

161. ולכן אמרו חז"ל (סוכה נה, ב) דוקא ביחס להשפעת בית-המקדש על אומות-העולם: "אוי להם, שאיבדו ואין יודעים מה שאיבדו".

על בני-ישראל, לעומת זאת, יכולה להתקיים גם בזמן הגלות, באמצעות התפילות המהוות תחליף לקרבנות.

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 205)

לו

לְפָרִים לְאֵילִם וְלִכְבָּשִׁים (כט, יח)

"פרי החג שבעים הם, כנגד שבעים אומות... ולכבשים – כנגד ישראל, שנקראו 'שה פזורה'" (רש"י)

יש לשאול¹⁶²: הרי בכתוב מופיעים שלושה סוגי קרבנות – פרים, אילים וכבשים; מדוע, איפוא, מביא רש"י רמז רק ביחס לפרים ("כנגד שבעים אומות") ולכבשים ("כנגד ישראל"), ואינו מביא כל רמז ביחס לאילים?¹⁶³

והביאור בזה:

לעיל, בקרבנות חג הפסח¹⁶⁴, פירש רש"י: "פרים – כנגד אברהם, שנאמר: 'ואל הבקר רץ אברהם'. אילים – כנגד אילו של יצחק. כבשים – כנגד יעקב, 'והכשבים הפריד יעקב'".

ויש לומר, שהרמזים שמביא רש"י כאן מקבילים לרמזים שהביא בקרבנות חג הפסח, אלא שבקרבנות חג הפסח הרמזים הם על האבות, ואילו בקרבנות חג הסוכות – על בניהם:

"פרים – כנגד אברהם": על אברהם נאמר "אב המון גויים נתתיך"¹⁶⁵;

162. וראה במפרשי רש"י – נחלת יעקב; משכיל לדוד; באר בשדה.

163. ואין זה מסתבר לומר שאין רמז מתאים לאילים, שאם-כן לא היה הפסוק מפריד בין הפרים (שכנגד האומות) לכבשים (שכנגד ישראל) באילים שאין בהם כל רמז.

164. פרשתנו כח, יט. - וראה לעיל ביאור ל, שרמזים אלה מתייחסים לכל הקרבנות שבפרשה, ולא רק לקרבנות חג הפסח.

165. לך לך יז, ה ובפרש"י.

ובהתאם לכך – מספרם של הפרים שבקרבות חג הסוכות הוא כנגד שבועים אומות, שכולן נחשבות כצאצאיו של אברהם¹⁶⁶.

"כבשים – כנגד יעקב": על יעקב נאמר "מטתו שלמה"¹⁶⁷, כלומר שצאצאיו הם בני-ישראל בלבד; ובהתאם לכך – הכבשים שבקרבות חג הסוכות הם כנגד בני ישראל.

ומעתה אין רש"י רואה צורך לציין את הרמז ב"אילים", שכן הדבר מובן מאליו: מאחר ש"אילים – כנגד יצחק" – הרי שני האילים שבקרבות כל יום מימי חג הסוכות ("אילים שנים")¹⁶⁸ הם כנגד שני בניו של יצחק¹⁶⁹, יעקב ועשו¹⁷⁰.

ויש לומר, שהתחלקות זו ל"אילים שנים" – כנגד יעקב ועשו – רמוזה אף היא ב"אילו של יצחק" ("אילים – כנגד אילו של יצחק"):

על השימוש שנעשה באילו של יצחק אמרו חז"ל¹⁷¹: "שתי קרניו של איל – של שמאל נשמע קולו על הר סיני... וקרן של ימין... עתיד לתקוע בו לעתיד לבוא".

ונמצא, ששתי קרניו של האיל מקבילות ליעקב ועשו:

"קרן של שמאל" ש"נשמע קולו על הר סיני" – מקבילה ליעקב, שכן

166. וכן פירש במשכיל לדוד לעיל כח, יט. וראה גם פנים יפות כאן.

167. רש"י ויחי מז, לא. ועוד.

168. בניגוד לקרבות שאר הרגלים, שבכולם – בלי יוצא מן הכלל – מקריבים איל אחד בלבד.

169. כלומר: בתחילה באים הפרים שכנגד שבועים אומות; לבסוף באים הכבשים שכנגד ישראל; ובתור "ממוצע" הם ה"אילים שנים", שכנגד עשו (האומות) ויעקב (ישראל).

170. ראה גם משכיל לדוד שם.

171. פרקי דרבי אליעזר פל"א.

התורה שניתנה בסיני היא "מורשה קהילת יעקב", וגוי שעוסק בתורה חייב מיתה¹⁷²;

ואילו "קרן של ימין" ש"עתיד לתקוע בו לעתיד לבוא" – מקבילה לעשו, שהרי לעתיד לבוא יזדככו ויתעלו גם אומות העולם, כמו שנאמר¹⁷³:
 "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד".

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 203 ואילך)

לז

בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְּהִיָּה לָכֶם (כט, לה)

"עצרת תהיה לכם – עצורים בעשיית מלאכה. דבר אחר: 'עצרת' – עצרו מלצאת, מלמד שטעון לינה. ומדרשו באגדה: לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות, וכשבאין ללכת אמר להם המקום: 'בבקשה מכם, עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם' – פר אחד איל אחד, אלו כנגד ישראל; התעכבו לי מעט עוד'. ולשון חיבה הוא זה, כבנים הנפטרים מאביהם, והוא אומר להם: 'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי עוד יום אחד'" (רש"י)

יש להקשות:

על הפסוק המקביל בפרשת אמור¹⁷⁴ – "ביום השמיני מקרא קודש יהיה לכם והקרבתם אשה לה' עצרת היא" – מביא רש"י פירוש זהה לפירוש המדרש שהביא כאן: "עצרת היא – עצרתי אתכם אצלי. כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים; כיוון שהגיע זמן להיפטר – אמר: 'בני, בבקשה מכם, עכבו עמי עוד יום אחד; קשה עלי פרידתכם'".

172. סנהדרין נט, א.

173. צפני' ג, ט.

174. כג, לו.